

מפורטת], ושוב נכתב ריבוי [לשון כוללת], כי אז: ריבוי ומיעוט וריבוי, ריבה הכל. ובכל זאת הועיל המיעוט, למעט דבר אחד. (14)

ובדבר זה נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא בכל התורה, שרבי ישמעאל דורש "כללי ופרטי", ואילו רבי עקיבא דורש "ריבוי ומיעוט".

רב אשי אמר טעם אחר שמצורע לא חשיב שיור:

הא מתניתא ד"שלשה מקומות", **מני?** — **רבי ישמעאל** היא [שהרי רבי יוחנן אמר דברים אלו משמו של רבי ישמעאל] —

דהוא הרי **דריש** בכל התורה "כללי ופרטי", ולשיטתו באמת אין צריך המצורע לגלח תגלחת שניה כדלעת, וכפי שנתבאר, שלפי מידת "כלל ופרט וכלל" נתמעטו השיער הנמצא במקום שאינו כינוס שיער או שאינו נראה.

ב-טז ואילו טעם המשנה בנגעים שמגלח אף תגלחת שניה "**כדלעת**" [וכמו הראשונה שהיא כדלעת], אינו משום הלכה למשה מסיני.

אלא הא **מני?** — **רבי עקיבא** היא, **דדריש** בכל התורה "ריבוי ומיעוט", כי לדעת הדורש "ריבוי ומיעוט" אף תגלחת שניה מגלח הוא כדלעת.

וכדתניא:

"והיה **ביום השביעי** יגלח את כל שערו" — הרי **ריבה** הכתוב.

"את ראשו ואת זקנו ואת גבות עיניו" — הרי **מיעט**.

"ואת כל שערו יגלח" — הרי חזר ו**ריבה**.

ריבה ומיעט וריבה — **ריבה** הכל, ולא מיעט אלא דבר אחד.

מאי ריבה? — **ריבה** שיער דכוליה גופיה [של כל הגוף].

ומאי מיעט? — **מיעט** שיער שבתוך החוטם.⁽¹⁾

וזו היא ששינוי בסיפא של המשנה בנגעים: "מגלחו תגלחת שניה כתגלחת ראשונה", ואין זה משום הלכה העוקבת את המקרא.⁽²⁾

אלא היינו טעמא בשער שבתוך החוטם שאינו מעכב, לפי שאינו ברוב בני אדם.
וב"כסף משנה" ביאר טעם הרמב"ם, שהוא משום ששער בית השחי, אם יגביה זרועו יהא נראה, מה שאין כן שער בית החוטם; וראה בהערה הבאה מה שיש להעיר על עיקר דברי הרמב"ם, שמיעט שיער שבתוך החוטם.

2. כתב הרמב"ם [טומאת צרעת יא א] שבתגלחת ראשונה אינו מגלח שיער שבתוך החוטם. ובהכרח שלהרמב"ם שיטה אחרת בהבנת

14. וכמו כן יש חילוק בין המידות באופן שלא נכתבו שני כללים, אלא כלל ואחר כך פרט, או פרט ואחר כך כלל; ויסוד החילוק בין המידות הוא: שהפרט "מפרש" את הכלל, ואילו המיעוט **ממעט** מן הריבוי.

1. לדעת הרמב"ם [טומאת צרעת יא א], נתמעט שיער שבתוך החוטם משום שאינו נראה, ותמה עליו הראב"ד: "והלא ריבה שיער של בית הסתרים [כלומר: בית השחי], ומה טעם למעט שיער שבתוך החוטם, אף על פי שאינו נראה;

וכיצד יתכן לומר ש"רקבובית ירק" הוא דהואי עפר הדומה לקרקע המשכן, ואילו אפר לא הואי עפר הדומה לקרקע המשכן! ? הרי ודאי הוא, שכל שכן אפר, כשר הוא למי סוטה.⁽⁴⁾

תנו רבנן: שלשה דברים צריך שיראו [יהיו ניכרים לעיין]:

א. עפר סוטה על פני המים, וכמבואר במשנתנו.

ב. ואפר פרה אדומה — שאמרה תורה "ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת, ונתן עליו מים חיים אל כלי" — צריך שייראה האפר על פני המים.⁽⁵⁾

וכאן שבה הגמרא לספק שנסתפקו בני הישיבה, האם האפר כשר למי סוטה, או שמא היות ונאמר "מקרקע המשכן", צריך עפר שיהא דומה לקרקע המשכן — ושואלת:

מאי הוי עלה [מה הוא הדין בספק זה]?⁽³⁾

תא שמע רביה, שהאפר כשר ליתנו במים —

מדאמר רב הונא בר אשי אמר רב:

אם אין שם עפר ליתנו בתוך המים, מביא רקבובית ירק [רקב של ירק], ומקדש, [נותנו על קרקע ההיכל כדי לקדשו].

של מצורע, והרי "מאי שיר דהאי שיר", אלא ודאי ששייר אף אפר סוטה; ולכן ביארו האמוראים, שתגלחת מצורע אינה בהכרח שיר, [ודומה לזה מצינו בבבא קמא טו א בתוספות ד"ה אי, ובעוד מקומות].

ב. יש לעיין לפי דברי ה"חזון איש" [שהובאו דבריו בהערה לעיל בעמוד א], שבהכרח יש מי שסובר שלא נאמרה הלכה לגלח כדלעת, אלא כפי שכתוב במקרא ובדרך כלל ופרט וכלל, דאם כן למה לא נזכרה בגמרא אפשרות, שרבי ישמעאל עצמו סובר כאותו תנא, ואם כן אין כאן שיר.

4. נתבאר על פי גירסת רש"י, שמחק "ולא היא" מן הגמרא, וכפי שפירש ה"ר שמחה מדעסוי; וראה ב"תוספות שאנץ" שביאר טעמו של רש"י שמחק "ולא היא" מן הגמרא, ומה שכתב עליו.

5. כתב רש"י: "דגזירה שוה גמירי מהדדי, עפר סוטה ואפר פרה, כדלקמן".

והנה לא מצינו בגמרא לקמן שילמדו גזירה

סוגייתנו, כי הוא למד כן מריבוי ומיעוט וריבוי האמור בתגלחת שניה, וכמו שפירש ב"כסף משנה", ואם כן מבואר מדבריו שיש ללמוד לתגלחת ראשונה מכל מה שנכתב למעט בתגלחת שניה; וזה שלא כפי שפירש רש"י את הסוגיא.

3. א. הקשו התוספות: הרי כיון שביארו כל האמוראים דלעיל שתגלחת מצורע אינה שיר, אם כן חזרה הפשיטות למקומה, ממה שלא נזכר בדברי רבי ישמעאל "אפר סוטה", שהרי אי אפשר לומר "תנא ושייר", כי תיקשי: "מאי שיר דהאי שיר"?! ?

ותירצו התוספות: "דלא איתבריר להו [לאמוראים דלעיל] האי דשיירא [למצורע], אי [אכן] משום טעמא כדפרי' [כמו שפירשו], ולא שירא הוא, אי משום דתנא נחת לשירא".

ויש להוסיף ביאור, שכוונת האמוראים היתה לומר, שלא תפשוט את הספק באפר סוטה, על ידי שתאמר: בהכרח שאפר פרה כשר לסוטה, שאם לא כן איך שיר רבי ישמעאל תגלחת שניה

משום דכתיב גבי מצורע [בהמשך הפסוקים]: "את הצפור החיה יקח אותה, ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב, וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחווטה על המים החיים".

ותניא:

מאחר שאמרה תורה: "וטבל אותם — בדם", יכול יטבול אותם בדם ולא במים, לפיכך תלמוד לומר "מים" [וטבל אותם — על המים החיים].

אי "מים", יכול יטבול אותם במים, ולא בדם, תלמוד לומר: "וטבל אותם בדם".

הא כיצד?

מביא מים שדם צפור דרוור (7) ניכר בהן. (8)

ולמדנו לכאורה מדבריו: שאין קפידא אלא שלא יוסיף על שיעור רביעית מים, אבל אם רצה לפחות — יפחות, שהרי דקדק רש"י בלשונו, וכתב: "וצריך שלא יתן מים אלא כשיעור", ולא כתב: "שיתן מים כשיעור", ומשמע, שאם יפחות מרביעית לית לן בה, וחידוש הוא.

7. כמבואר בהמשך הענין ששיעור זה הוא של דם צפור דרוור, וכפי שביאר ב"מנחה חריבה", שהצפרים אותם מביא המצורע בעת טהרתו צפורי דרוור הם, וכמבואר במשנה בנגעים [יד א]: "כיצד מטהרין את המצורע וכו' ומביא שתי צפרים דרוור", ושם במשנה ה שנינו: "שחט אחת מהן ונמצאת שלא דרוור, יקח זוג לשניה".

8. ביארו התוספות, שניכר ממשותו של דם, ולא שינוי מראה בעלמא.

ג. ורוק יבמה — שאמרה תורה "ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים, וחלצה נעלו מעל רגלו, וירקה בפניו, וענתה ואמרה: ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו" — צריך שייראה הרוק "לעיני הזקנים".

משום רבי ישמעאל אמרו:

ד. אף דם צפור של מצורע — שאמרה תורה בפרשת טהרת המצורע [ויקרא יד ד]: "וצוה הכהן, ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות, ועץ ארז, ושני תולעת ואזוב. וצוה הכהן, ושחט את הצפור האחת, אל כלי חרס על מים חיים" — וצריך שלא יתן מים אלא כשיעור שיהא דם הציפור ניכר בהן, והוא רביעית הלוג, כפי שיתבאר בהמשך הענין. (6)

ומפרשת הגמרא: מאי טעמא דרבי ישמעאל, הסובר, ששיעור המים לטהרת המצורע, הוא כדי שיהא הדם ניכר בהן?

שזה לענין זה, אלא לענין נתינת אפר על המים, ולא מים על האפר! ? ולכאורה צריך לומר, שלמד רש"י מסברא דנפשיה, שאף מקור דין זה הוא מגזירה שוה.

ואולם לפי מה שנתבאר בהערה במשנתנו בדעת הרמב"ם, שדין "צריך שיראו" אף הוא דין בצורת הנתינה, שתהיה הנתינה באופן שבאותה שעה יהיו העפר והאפר ניכרים על המים, והיינו שלא יתנו "בתוך" המים אלא "עליהם"; אם כן פשיטא, שבכלל הלימוד שלמדו בגמרא לענין נתינת אפר על המים, יש לנו ללמוד שתהיה נתינת האפר "על" המים ולא "בתוך" המים; וראה מה שנתבאר בהערה 17.

6. לשון רש"י הוא: "אף דם צפור: של מצורע ששחטו אל כלי חרס על מים חיים, וצריך שלא יתן מים אלא כשיעור שיהא דם צפור ניכר בהן".

ובמה הן? — רביעית מים.

וטובל בהם את עץ הארז ואת האזוב ואת שני התולעת, ואת הציפור החיה.⁽⁹⁾

ורבנן — שלא הצריכו שיעור מים כדי שיהא דם הציפור ניכר בהן — טעמם הוא, משום שאין ללמוד משני המקראות האלו ליחס הדם והמים; כי:

ההוא — שני המקראות "דם ו"מים" — לגופיה נצרכו, דהכי קאמר רחמנא: אטביל בדם ובמים, אפילו כשאינו ניכר הדם במים.⁽¹⁰⁾

ורבי ישמעאל אמר לך:

אם כן — שלא באו הכתובים ללמד על יחס הדם והמים — לכתוב רחמנא: "וטביל בהם", והיינו בדם ובמים שנזכרו בפרשה.

"בדם ובמים" — למה לי?!

אלא ודאי ללמד שיהא מים שדם ציפור ניכר בהן.

ורבנן אמרי לך, על טענתו של רבי ישמעאל:

אי לא כתב רחמנא אלא "וטביל בהם", הוה אמינא: האי דם לחודיה [לבדו] הוא עומד, והאי מים לחודיה הם עומדים ואינם מעורבים כלל, ולפיכך כתב רחמנא: "בדם ובמים", כדי שנלמד לערבן.

ורבי ישמעאל אמר לך:

אם כדי ללמדנו לערבן, הרי קרא אחריןא כתיב, ואם כן למה לי "בדם ובמים"?!?

שהרי נאמר: "ושחט את הציפור האחת אל כלי חרש על מים חיים", הרי שאין דם הציפור עומד לבדו ומים לבדם, אלא מעורבים הם.

בעודף מים ומשום שנאמר "בדם", כך יש קפידא במיעוט מים ומשום שנאמר "מים", ואילו לעיל בהערה נתבאר מדקדוק לשונו של רש"י, שאין קפידא במיעוט מים.

10. א. ראה מה שכתבו התוספות כאן, ורבינו עקיבא איגר בגליונו, בענין ביטול מיעוט הדם ברוב המים.

ב. בתוספות כאן הביאו גירסא במשנה במסכת נגעים, שלדעת חכמים צריך לכתחילה חצי לוג מים, וראה מה שנכתב על הגליון; ובתוספות במנחות פח א ד"ה רביעית, הביאו משמו של רבינו יום טוב ברבי יצחק: "ומסתברא, דרבנן דלא חיישי [שיהא דם הציפור ניכר במים], בעו חצי לוג, כדתנן התם גבי סוטה [לעיל טו ב]: "וונתן לתוכה חצי לוג מים מן

9. אין כוונת הברייתא לומר, שמחד גיסא משמע, שטובל במים, ומחד גיסא משמע שטובל בדם, שהרי אמרה תורה: "ושחט את הציפור האחת אל כלי חרס על מים חיים", ואין כאן דם לחוד ומים לחוד, אלא דם מעורב במים [וכפי שמבואר גם בהמשך הגמרא].

אלא כוונת הברייתא היא ללמוד מלשונות התורה גבי טבילה, את יחס הדם והמים, דהיינו: ממה שאמרה תורה שהוא טובל בדם, משמע: שיש שם כל כך דם עד שכל התערובת נקראת "דם", ואילו מלשון "מים" יש ללמוד, שהתערובת בו הוא טובל נקראת "מים", וכדי לקיים את שני המקראות, למדנו, שיהא שם מים בשיעור שממשותו של דם ציפור ניכר בהם; וראה "חזון איש" סימן קמו לדף זה.

ולפי מה שנתבאר, משמע, כשם שיש קפידא

ומדחת את המים, שאם מתערב דמה במים כדי רביעית הלוג, נדחים המים מפני הדם, ואינם ניכרים מפני רוב הדם.

או שהיתה הצפור קטנה, ונדרחית מפני המים, שאם מתערב דמה במים כדי רביעית, נדחה הדם מפני המים ואינו ניכר.

מהו שיעור המים בצפרים אלו?

כלומר: תמה היה, האיך קבעו חכמים שיעור אחד לכל הצפרים, והרי כל צפור לפי ענינו! (11)

אמר ליה רבי זירא לרבי ירמיה:

לאו אמינא לך: "לא תפיק נפשך לבר מהילכתא" [וכי לא הזרתוך לבל תפקפק בשיעורי חכמים], (12) כי בצפור דרור שיעורו רבנן, כלומר: הרי בצפור דרור אנו עוסקים

ואין לך צפור גדולה ממין זה, שמדחת בדמה את המים [בשיעור רביעית הלוג] שלא יהיו ניכרים משום רוב הדם.

ורבנן אמרי לך, עדיין צריכים אנו ללמוד מ"בדם ובמים", שצריך לערבן:

כי אי מהחיא — מן הפסוק "ושחט את הצפור האחת אל כלי חרס על מים חיים" — לא הייתי יודע שישחט על המים כדי שיפול הדם לתוך המים ויתערב בו;

כי הוה אמינא:

לישחטיה לציפור סמוך למנא [לכלי] שבו המים, כדי לקיים "ושחט את הצפור על מים", ומכל מקום לא יתן לדם להישפך לתוך המים, אלא נינקטינהו בשעת השחיטה לזורדין [יהדק בידי את ורידיה] שלא יצא מהם דם בשעת השחיטה, ולקבליה לדם במנא אחרינא [ויקבל את הדם בכלי אחר ריק], ואחר כך יטבול אותם בדם לחוד ובמים לחוד.

לפיכך קא משמע לן הכתובים "בדם ובמים" שיהיו הדם והמים מעורבים.

בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא:

כיצד יהא הדין אם הציפור היא גדולה,

משליש?! [וכי בקיאין הן בטיב גידול התבואה, לדעת שאין התבואה ראויה לקצור בחג, אלא אם כן הביאה שליש לפני ראש השנה?! רש"י]. אמר ליה לאו מינא לך לא תפיק נפשך לבר מהלכתא כל מדות חכמים כן הוא וכו', תוספות.

וראה עוד בבבא בתרא כג ב גבי ניפול [גוזל] הנמצא, שעד חמשים אמה מן השוכך תולים שהוא של בעל השוכך, ומשום שכל המדדה אין מדדה יותר מחמשים אמה, ואמרו שם: "בעי רבי ירמיה: רגלו אחת בתוך חמשים אמה, ורגלו אחת מחוץ לחמשים אמה מהו? ועל דא אפקוה

הכיוור, רבי יהודה אומר רביעית", ואשכחן התם לעיל בגמרא [שם, לדעת רבי ישמעאל] דילפינן סוטה "כלי כלי" ממצורע, [לענין פיילי חדשה בסוטה], משמע שיש להשוותם; וראה שם מה שכתבו התוספות על זה.

11. נתבאר על פי התוספות.

12. כעין זה בראש השנה יג א: "קים להו לרבנן, דכל תבואה שנקצרה בחג, בידוע שהביאה שליש לפני ראש השנה; אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא: וקים להו לרבנן בין שליש לפחות

נאמר כאן באפר פרה אדומה "עפר", ונאמר להלן במי סוטה "עפר"; ויש לך לדון:

מה להלן, גבי סוטה, נותן לכתחילה עפר על גבי מיים, שהרי הכתוב אומר: "ומן העפר — יקח הכהן ונתן אל המיים".

אף כאן, גבי פרה — נותן לכתחילה עפר על גבי מיים.⁽¹⁵⁾

ומה כאן, גבי פרה — אם הקדים עפר למיים, הרי הוא כשר בדיעבד, וכדמפרש ואזיל.

אף להלן, גבי סוטה — אם הקדים עפר למיים, הרי הוא כשר בדיעבד.

והתם, גבי פרה — מנלן, שאם הקדים עפר למיים הרי הוא כשר?

ומבארת הגמרא: משום שהרי תרי קראי כתיבי [שני כתובים סותרים לכאורה] נאמרו גבי פרה:

מצד אחד כתיב: "עליו" [ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ונתן עליו] — על האפר — מיים חיים אל כליי, אלמא, הרי מוכח שנותן אפר ברישא [תחילה].

ומאידיך כתיב: "מיים חיים אל כליי", ומשמע

ואין לך ציפור דרור קטנה שנרחית מפני המיים, שלא יהיה דמה ניכר ברביעית הלוג מיים, כי כולן שוות.⁽¹³⁾

תנו רבנן:

סדר נתינת המיים והעפר בסוטה, הוא: מיים תחילה ועליו נותן את העפר, שכן נאמר: "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן, יקח הכהן ונתן אל המיים".

ואם הקדים ליתן עפר בכלי קודם למיים בסוטה, הרי זה פסול, ומשום שנאמר בסוף הפרשה: "ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת", ובכל מקום שנאמר "תורה" הרי זה מעכב,⁽¹⁴⁾ שיהיה כסדר הכתוב בפרשה.

ורבי שמעון מכשיר בדיעבד.

ומפרשינן: מאי טעמא דרבי שמעון?

דכתיב גבי פרה: "ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת" —

ותניא: אמר רבי שמעון: וכי עפר הוא, וחלא אפר הוא!?

אלא לכך שינה הכתוב במשמעו, לדון הימנו [על ידי מילה זו] גזירה שוה, שהרי

ופירש רש"י: "צפור דרור: קטנה היא, והאם והבת שוות"; אך ראה "חזון איש" סימן קמו לדף זה ד"ה אין לך.

14. על פי רש"י, וראה "קרן אורה" ו"מנחה חריבה".

15. ואף שהכתוב אומר: "ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת, ונתן עליו [על העפר] מיים חיים אל כליי", הרי גם אמר הכתוב "מיים חיים אל

לרבי ירמיה מבי מדרשא [הוציאו את רבי ירמיה מבית המדרש], ופירש שם רבינו תם: דמשום הכי אפקוהו, משום דמדדה אינו מדדה כלל יותר מחמשים אמה, אפילו רגלו אחת, דכל מדות חכמים כן הוא; וראה מה שציינן הב"ח שם.

13. נתבאר על פי "תורת הקנאות", והשוה לזה מה שאמרו בגמרא ביצה כה א "צפור דרור [שהזמינה מערב יום טוב] צריך לקשר בכנפיה [לסימן את מי זימן] כדי שלא תתחלף באמה",

ורבנן, הסוברים שאם הקדים עפר למי סוטה הרי זה פסול, ולא למדו מאפר חטאת שבדיעבד אינו מעכב, (17) הוא משום דאמרי לך רבנן, שאף גבי פרה אם הקדים עפר למים הרי זה פסול; וישוּב המקראות גבי פרה שלא יסתרו, מתפרש באופן אחר:

זה שאמרה תורה: "מים חיים אל כלי" הוא דוקא, וללמד שצריך ליתן מים תחילה, ואחר כך אפר.

וזה שאמר הכתוב: "ונתן עליו [על האפר] מים", הוא ללמד שצריך לערבן, שאחר נתינת האפר אל המים, צריך להפך את המים על האפר ולערבן. (18)

ומקשינן לרבנן: ואימא [והרי יש לומר בהיפוך]:

שיהיו המים בכלי בלא שיהא עפר חוצץ ביניהם, אלמא, הרי מוכח שנותן מים ברישא.

הא כיצד יתיישבו שני המקראות הללו? — אם רצה הכהן, את זה, מים, נותן תחילה.

ואם רצה הכהן את זה, אפר, נותן תחילה —

ונמצא, שמצד אחד למדנו גזירה שוה מסוטה להקדים מים לאפר, ומאידך גיסא משמע מן הכתובים שאין קפידא בסדר, ולפיכך סבר רבי שמעון, שלכתחילה נותן מים תחילה, ואם הקדים אפר למים כשר בדיעבד; ושוב לומדים אנו מפרה לטוטה בגזירה שוה, שאף בסוטה אם הקדים עפר למים הרי זה כשר. (16)

המים, והא דכתיב: ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי, דמשמע מים על האפר, יש לפרש ונתן "עליו" בשבילו יתן מים חיים אל כלי.

וכתב המהרש"א כאן, שדברי רש"י הם כדעת רבי שמעון [וצריך ביאור: כיון שלכתחילה לכולי עלמא נותן מים תחילה ואחר כך אפר]; אבל על דברי התוספות תמה [וכן תמהו הרבה אחרונים, ראה "מנחה חריבה"], שהרי "עליו" לכולי עלמא אינו מתפרש כפי שפירשו, דאילו לרבנן מתפרש "עליו" ללמד שצריך לערבן, ואילו לרבי שמעון, "עליו" בא ללמד, שאם נתן עפר תחילה הרי הוא כשר.

וב"מנחה חריבה" הביא לפרש, שכוונת התוספות היא לפרש את הכתוב לפי פשוטו; [ומיהו עדיין קשה, למה הביאו התוספות ממשמעויות המשניות בפרה, ולא הביאו סוגיא שלימה כאן ובתמורה יב ב].

כלי", דמשמע שיינתנו המים בכלי ולא על העפר, וכפי שמבואר בהמשך הענין.

16. כן נראה לבאר את הענין, על פי תוספות בתמורה יב ב ד"ה הא כיצד.

17. מקושיית הגמרא משמע, דפשיטא לגמרא שאף חכמים קיבלו גזירה שוה ללמוד פרה מסוטה; ויתכן שהוא משום מה שכתב רש"י לעיל גבי "שלשה צריך שיראו", שמקור הדין גבי אפר פרה שצריך הוא להיראות על פני המים, הוא בגזירה שוה מעפר סוטה שנאמר בו "אל המים" ולא "במים", הרי שאף הם קיבלו גזירה שוה זו.

18. כתבו התוספות ביומא מג א — על דברי רש"י שפירש שם, מה ששינונו "הכל כשרין לקדש", דהיינו לתת מים על האפר — "ובמסכת פרה בכמה דוכתי, משמע, שהיו נותנין האפר על

מבוארות הקבלות שמקבלת האשה על עצמה, את השבועות ואת האלות ואת הקללות, שמחיל עליה הכהן.

וכך אמרה תורה:

א. צוואה — "והשביע אותה הכהן" —

תיבות אלו אינן מן הקללות, אלא הן הצוואה הראשונה, שמצוה על הכהן לומר לאשה כך.

ב. קללה — "ואמר [הכהן] אל האשה: אם לא שכב איש אותך, ואם לא שטית טומאה תחת אישך — הנקי, ממי המרים המאררים האלה".

ומשמעות הדברים היא:

אבל אם שטית — לא תינקי!

וזה קללה הבאה מחמת ברכה, שהרי ממילא משמע ממנה, שאם כן שטית טומאה תחת אישך, אז לא תינקי.

ג. אלה — "ואת, כי שטית [ואולם, את אם כן שטית] תחת אישך, וכי נטמאת, ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך [כי אז] יתן ה' אותך לאלה ולשבועה".

ופסוק זה הוא פסוק של אלה.

אלא שכאן הפסיק הכתוב את האלה, בצוואה נוספת, ואמר: (1)

זה שאמרה תורה: "עליו" הוא דוקא, וצריך ליתן עפר תחילה.

וזה שאמרה תורה: "מים חיים אל כלי", ללמד הוא בא שתהא חיותן של המים בכלי, כלומר, שלא ישאב המים בכלי אחד, ומשם יתנו על הכלי שבו האפר, אלא ישאב מן המעיין בכלי שבו האפר!?

ומשינין: כיון שיש לפרש את הפסוקים כך, ויש לפרש את הפסוקים אחרת, מסתבר יותר לפרש שהאפר ניתן על פני המים.

כי מה מצינו בכל מקום, כגון בסוטה (19) — מכשיר ניתן למעלה, (20) כי העפר הוא המכשיר את המים להשקאה.

אף כאן, גבי פרה — המכשיר הוא זה שניתן למעלה, והוא האפר המכשיר את המים להזאה.

מתניתין:

ז' - א פרשת סוטה נחלקת לשלשה ענינים:

האחד, "צוואות", שהם הפסוקים בהם מצווה התורה מה לעשות בענין סוטה.

השני, "שבועות, אלות וקללות", שהם הפסוקים בהם מבוארות השבועות, האלות והקללות שיחולו על האשה, על הצד שזינתה.

והשלישי, "קבלות", שהם הפסוקים בהם

20. שהרי אפילו רבי שמעון מודה, שצריך ליתן לכתחילה עפר למעלה, רש"י תמורה יב ב.

1. כן הוא פשוטו של מקרא, וכמו שפירש רש"י בקדושין סב א, ד"ה היינו; וראה בהערות

19. והוסיף עוד רש"י, שגם גבי דם ציפור, המכשיר — דהיינו הדם — הוא למעלה; ולא ביאר רש"י למה נקראו העפר האפר והדם "מכשירין".